



Brasov, Roemenië

FOTO'S CARL DE KEYZER/MAGNUM/ABC PRESS

Belg Carl de Keyzer fotografeerde in Oost-Europa

Geschiedenis en actualiteit gekoppeld in een schijnbare chaos

Van onze verslaggever

Edie Peters

ROTTERDAM

ADVIËS: wie een goed fotoboek wil maken, moet zich verdiepen in *East of Eden* van de Belgische fotograaf Carl de Keyzer.

East of Eden is een onlangs verschenen boek met 69 foto's over de toestand waarin Oost-Europa verkeert. Een groot deel van de foto's hangt op een tentoonstelling in het Nederlands Foto Instituut (NFI) in Rotterdam.

Ze zijn stuk voor stuk van een grote beeldende kracht. Technische uitvoering en beeldopbouw zijn perfect. Ken je klassieken: sommige beelden doen denken aan Magritte (een werkmans bij een open rioolput in Bratislava gecombineerd met een voorbijgangster die een lege schilderijlijst draagt), andere aan Bruegel (vijf nonnen in een Poolse kloostertuin harken de herfstbladen van het grasperk). Het gaat om afwisselende beelden (journalistiek, documentair, puur kunstzinnig, reclame, film-stills), die toch onmiskenbaar van de Keyzer zijn. Wat een rijkdom aan symbolen:

een blinde vrouw loopt met haar begeleidster langs een muurschildering die de Duitse geschiedenis verbeeldt; een mobiel telefonerend heerschap staat in licht colbert op een voormalig Oostberlijns studio-terrein met een neergestort vliegtuig op de achtergrond; een Albaniër ligt languit in zijn kar, terwijl het voorgespannen paard een auto-wrak besnuffelt; een slanke Hongaarse ligt op een badlaken met huizenhoge Coca-Cola-vaten op de achtergrond.

Nog een tip: kies een onderwerp dat geschiedenis en actualiteit koppelt. De Keyzer: 'Het is een boek dat nu gemaakt moest worden. Oost-Europa bevindt zich op het kruispunt van twee wegen. Er is nog veel te zien van de oude regimes, maar het nieuwe kapitalisme met al zijn bombast is in opkomst. Drie jaar geleden was er nog weinig van het nieuwe te zien. En over drie jaar zal het oude voor een groot deel verdwenen zijn.'

Vanaf nu wordt het moeilijk. Je moet namelijk met goede foto's terugkeren. En Carl de Keyzer (37) heeft een voorsprong, want hij is goed en hij wordt steeds beter. De Keyzer is lid van Magnum, het beste



Durres, Albanië

fotobureau ter wereld. Hij heeft al enkele succesvolle boeken op zijn naam: *India* (Focus, 1987), *USSR-1989-CCCP* over de perestroika-tijd in de voormalige Sovjet-Unie (Focus/SDU), en de hit *God Inc.* (Focus, 1991), over de commerciële kant van de vele godsdiensten in de Verenigde Staten.

Onderschat ook niet dat het maken van een project als *East of Eden* geestelijk en lichamelijk zwaar werk

is. Gedrevenheid is onontbeerlijk. Veel lezen ter voorbereiding, reizen plannen en negen maanden rondtrekken als in een *road movie*. Zouken naar beelden met een ruim vijf kilo zware 6x7-camera in de aanslag en een 12,5 kilo zware panorama-camera in de rugzak.

En welke foto's gebruik je uiteindelijk? De Keyzer: 'In India maakte ik vierduizend foto's, in Rusland achtduizend en voor *God Inc*

twaafluizend. In Oost-Europa maakte ik er zesduizend. Na een eerste selectie worden daarvan bijna zeshonderd afgedrukt. Daaruit blijven er driehonderd over. En dan wordt het heel moeilijk.'

De Keyzer laat een min of meer vaste groep meekijken. De leden daarvan zetten achter op de foto's een letter: de H is van Magnum-fotograaf Harry Gruyaert, de K van collega Josef Koudelka, de A van

NFI-directeur Adriaan Monshouwer. Soms neemt ook Magnum-fotograaf Patrick Zachmann deel aan het selectieproces en voor het laatste boek koos ook De Keyzers vriendin Ine Pisters. 'De foto's met vier letters achterop komen al gauw in het boek. Maar ik laat ook wel eens mijn eigen koppigheid prevaleren', grijnst De Keyzer.

Reisgenote Pisters selecteerde ook de tekstfragmenten van enkele

schrijvers die in het boek als handvat dienen om de lezer de foto's te laten begrijpen. Want *East of Eden* is een echt fotoboek. De lezer ziet slechts foto's, geen onderschriften. Achterin staat een lijstje plaatsnamen. Dat lijkt storend, maar werkt uiteindelijk zeer stimulerend voor het kijken naar de foto's.

Neem die uit het Poolse Czestochowa: een schijnbare chaos van 22 mensen. De orde bestaat hier uit tweetallen: linksboven een sculptuur met twee engelen, per diagonaal naar rechtsonder alwaar twee poppen in hun wagens liggen, links vooraan lopen twee kinderen hand-in-hand, in het midden van de rechterkant kijkt een kindje in een buggy door de twee kokers van een verrekijker, de mevrouw in het midden draagt in haar rechterhand een bezemsteel die twee hoofden verderop het aanzien van een januskop geven. Het lijkt een willekeurig moment, maar het is evenzeer het in de fotografie zo gezochte *decisive moment*, het enig goede moment om een beeld te maken dat klopt.

Sinds kort geldt een extra advies: houd de moderne techniek bij. De foto's en tekstfragmenten uit het boek zijn ook te zien op de Internet-

plek van Magic Media in Brussel.

Ten slotte: maak een eenheid van het boek. Zorg voor een begin: man met koffer loopt toe op een metershoog zwart object op een binnenplaats te Weimar. En zorg voor een einde: man sluit groot ijzeren hek te Czestochowa, een priemend laagstaand zonnetje op de achtergrond.

Dat sluit mooi aan op de titel, refererend aan hoofdstuk 3, vers 24 uit Genesis ('Hij verjoeg dus de mens uit de tuin, en aan de oostkant van de tuin van Eden plaatste Hij de kerubs en de vlam van het wentelend zwaard, om de weg naar de boom van het leven te bewaken.') Maar de titel verwijst ook naar de familiesaga van John Steinbeck en naar de titel van een dichtbundeltje dat een Hongaar in eigen beheer op straat stond uit te geven en dat Carl de Keyzer op een idee bracht.

Carl de Keyzer: East of Eden
Ludion, import Jan Smit; f 87,35
ISBN 90-5544-064-7
Tentoonstelling van 18 mei tot en met 30 juni in Nederlands Foto Instituut, Witte de Withstraat 63, Rotterdam, gecombineerd met werk van Oosteuropese persfotografen.
Internet:
<http://www.magic.be/CarldeKeyzer/East.html>